



Markanvändningens förändring i vardagslandskapet

– En analys av utvalda delar i Wessmantorp

Fakulteten för Landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap

Jessica Israelsson

2009

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för Landskapsplanering, trädgård - och jordbruksvetenskap, LTJ

Markanvändningens förändring i vardagslandskapet
- en analys av utvalda delar i Wessmantorp

Författare: Jessica Israelsson
Program/Utbildning: Landskapsarkitektprogrammet
Huvudområde: Landskapsplanering
Nyckelord: Skåne, Wessmantorp, markanvändning, kulturlandskap,
vardagslandskap, landskapsförändring, landskapskonventionen.
Handledare: Åsa Klintborg Ahlko
Examinator: Anna Peterson
Kurskod: EX 0379
Kurstitel: Skriva om landskap
Omfattning (hp): 15 hp
Nivå och fördjupning: C-nivå
Utgivningsort: Alnarp
Månad, År: Mars 2009
Serie: Självständigt arbete vid LTJ - fakulteten, SLU
Omslagsfoto: Jessica Israelsson

Abstract

During the last 100-200 years people have change their way of living and the condition and need for survival is no longer depending on the agricultural work. The forestry has replaced the farming and a lot of the natural pastural have been lost.

Wessmantorp in the north part of Skåne is an old place for forestry and farming where people have been living for several hundred years. Studies of selected parts of the everyday landscape, that earlier have been settlement with small crofter's holding, show that the changes in the landscape mostly depends on the human factor and that a lot of the cultivable soil have been replaced with spruce. Some of the areas, which the earlier dwellings were placed, still contain some remains of old house foundations and stone fences and can regard as being of an historical value.

The studies provide the reader with a short background, the place as it is today and the changes of the land use in Wessmantorp. It also briefly provides the reader with future prospects and suggestions to further possible development.

Sammanfattning

Under de senaste 100-200 åren har människans behov och krav för överlevnad ändrats. Jordbruket har tappat sin roll som vardag och levebröd för de allra flesta och den forna jordbruksmarken har fått annan användning. Naturbetesmarker och andra värdefulla miljöer för både djur och människor har på så vis gått förlorade i stora delar av landskapet.

Wessmantorp i norra Skåne är en gammal jord- och skogbyggd som varit bebott av människor flera hundra år tillbaka i tiden. Studier av utvalda delar av vardagslandskapet, som tidigare varit bebyggt av små torp, visar på att de förändringar som skett i landskapet mestadels beror på den mänskliga faktorn och att mycket av jordbruksmarken har ersatts av granskog. Några av områdena, var de tidigare boningarna har legat, innehåller fortfarande rester efter gamla husgrunder och stengårdsgårdar och kan anses vara av ett historisk värde.

Studien förser läsaren med en kort bakgrund, platsen som den ser ut idag och markanvändningens förändring i Wessmantorp. Den förser även läsaren kortfattat med framtidsutsikter och förslag på en möjlig vidareutveckling.

Förord

Detta är en kandidatuppsats som är skriven vid SLU Alnarp på c-nivå. Under tiden som jag har arbetat med min uppsats har jag haft nytta av många hjälpsamma människors kunskaper, därför vill jag tacka några personer som har varit till extra mycket hjälp. Jag vill börja med att tacka familjen Dahl som bor i Wessmantorp, de har varit till stor hjälp och ett stöd under hela uppsatsens gång. De har bidragit med material så som gamla kartor, kunskap om byns utveckling samt sin egen tid. Jag vill även tacka Einar Dahl som bor i Ljungbyhed och Elsa Jacobsson för deras hjälp med att berätta bygdens historia. Jag vill också tacka min handledar Åsa Klintborg Ahlklo samt min motläsare och klasskamrat Fanny Jacobsson.

Sist men inte minst vill jag passa på att tacka min sambo Fredrik för hans tålamod, engagemang och ständigt visat intresse av mitt skolarbete.

Jessica Israelsson,
Alnarp 2009-03-23

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte	5
1.3 Mål	6
1.4 Metod	6
1.5 Avgränsningar	6
2. Landskapsbegrepp.....	7
3. Den europeiska Landskapskonventionen	7
4. Kortfattad svensk jord - och skogsbrukshistorik.....	8
5. Wessmantorp.....	9
5.1 Wessmantorps historia	9
5.2 Kommunikationsmöjligheter & byns placering i landet.	11
5.3 Riseberga socknen.....	13
5.4 Ljungbyhed och dess historia.....	14
6. Torpen och de utvalda områdena	15
6.1 Fanjunkarbostaden	16
6.2 Torp 1.	17
6.2.1 Historik.....	18
6.2.2. Landskapet och platsen idag	19
6.2.3 Förändringar	21
6.3 Torp 2	23
6.3.1 Historik.....	24
6.3.2. Landskapet och platsen idag	24
6.3.3.Förändringar	27
6.4 Torp 3.	29
6.4.1 Historik.....	30
6.4.2. Landskapet och platsen idag	30
6.4.3.Förändringar	31
6.5 Torp 4.	33
6.5.1 Historik.....	34
6.5.2. Landskapet och platsen idag	34
6.5.3. Förändringar	37
6.6 Torp 5.	39
6.6.1 Historik.....	40
6.6.2. Landskapet och platsen idag	40
6.6.3. Förändringar	43
6.7 Torp 6.	45
6.7.1 Historik.....	46
6.7.2. Landskapet och platsen idag	46
6.7.3. Förändringar	47
7. Tidigare kommunala analyser	49
8. Statistik.....	50
9. Källkritik	51
10. Avslutande diskussion.....	51
11. Källor och Litteratur.....	54
11.1 Muntliga källor.....	54
11.2 Tryckta källor och Litteratur	54
11.3 Figur och bildförteckning.....	55

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Jag spenderar mycket tid ute i norra Skånes skogar. Där finner man ofta rester efter gamla gårdar som naturen i stort sett har tagit tillbaka och mina tankar brukar vemodigt skänkas åt de människor som en gång slitit på sina smågårdar och torp för att få mat för dagen. Jag brukar även fundera på hur vårt landskap skulle se ut ifall vi la ner allt jord- och skogsbruk och lät städerna expandera och täcka hela Sveriges yta. Wessmantorp i norra Skåne är en av många platser där man finner tydliga spår efter tidigare generationers arbete och precis som på många andra ställen har här skett en förändring av markanvändandet i takt med samhällets utveckling och industrialisering.

I dag skall allting gå så fort. Mängder av elektroniska prylar, snabbköp med genmanipulerad mat och stressrelaterade sjukdomar är en stor del av vår vardag. Möjlighet till rekreation börjar mer och mer komma upp på tapeten, frågan är bara vad vi kommer att använda oss av framöver? Tidigare arbetade människorna utomhus hela dagarna och i nära samspel med naturen. Frisk luft och kroppsarbete var ett självklart inslag i våra liv och det var en del av vår försörjning. Idag har vi andra sätt att försörja oss på och det är inte längre nödvändigt att gå ut genom ytterdörren om man inte vill. Idag måste vi själva bestämma oss för att arbeta med våra kroppar och försöka hitta återhämtning för att kompensera för våra stressiga liv.

Hur använder vi naturen idag och finns där värdefulla aspekter som vi kunde tillvarata och nyttja på ett bättre sätt? Kommer det att finnas ett behov även i framtiden av att vistas ute i naturen och kommer det att finnas möjlighet för den allt mer glest befolkade landsbygden att få nytt liv? Fler och fler människor börjar bli uppmärksamma på dessa frågor och de förändringar och ingrepp som vi människor har orsakat i naturen genom åren. Framtagandet av den europeiska Landskapskonventionen är ett tydligt exempel på att dessa ingrepp är ett globalt problem och att det inte bara är i Sverige som det har skett stora förändringar i landskapet.

1.2 Syfte

Mitt syfte med arbetet är att se hur markanvändningen i ett klassiskt skånskt vardagslandskap har förändrats genom tiderna. Frågorna som jag ställer mig är:

- Hur har markanvändningen inom utvalda delar i Wessmantorp ändrats under de senaste 100-200 åren?
- Vilka värdefulla aspekter finns där idag och vad har gått förlorat?
- Vilka utvecklingsmöjligheter finns det för området?

Samt:

- Går det att applicera intentionerna i den europeiska Landskapskonventionen på detta landskap och kommer konventionen innebära stora förändringar?

1.3 Mål

Mitt mål är att efter avslutat arbete kunna presentera analyser över hur markanvändningen har förändrats på de forna boplatserna i Wessmantorp, samt att kortfattat redogöra historiken bakom dessa. Utifrån dessa resultat är min målsättning att resonera kring en möjlig utveckling av området.

1.4 Metod

Mitt främsta verktyg har varit fältstudier, där jag på plats har skissat och fört anteckningar över hur det berörda landskapet ser ut idag samt läst av och analyserat området för att bilda mig en uppfattning över hur det en gång har sett ut. Dessa observationer har varit nödvändiga för mitt fortsatta arbete och jag anser att platsbesök är ett oundgängligt verktyg för denna form av studier. Jag har även använt mig mycket av historiska kartmaterial och dokument. Eftersom att en begränsad mängd litteratur förekommer om Wessmantorps by har jag kompletterat mina litteraturstudier med interjuver av människor i olika åldrar och som har anknytning till bygden. De sociala interaktionerna var viktiga för att jag skulle få en bredare kunskap om trakten och de förändringar som skett på platserna. I övrigt har jag använt mig av för ämnet relevant litteratur. Mycket av litteraturen har bestått av skånsk jordbrukshistoria samt nutida kartmaterial. Utöver detta har jag studerat den europeiska landskapskonventionen samt Riksantikvarieämbetets rapport "Förslag till genomförande av den europeiska landskapskonventionen i Sverige" Detta för att skapa mig en så stor förståelse som möjligt om landskapskonventionens intentioner och hur den skulle kunna tillämpas i Sverige och på det berörda området. Sammanställningen av mitt material har sedan gjorts i form av denna uppsats.

1.5 Avgränsningar

Alternativa frågeställningar som dykt upp under arbetets gång har bland annat handlat om folks synsätt på kulturlandskapet idag samt intressekonflikter mellan olika brukare på platsen. Men för att närmare kunna studera dessa ämnen ansåg jag att jag först måste ha en stadig grund att stå på och som till stor del handlar om områdets historik och dess olika förändringar. Eftersom detta arbete endast ligger på c-nivå med en kort tidsram ansåg jag att ett sådant omfattande arbete skulle ta för lång tid och valde att istället koncentrera mig på frågeställningar som främst rör markanvändningen. Eftersom att markförändringar och miljöer blivit mer uppmärksammade de senaste åren och en landskapskonvention är på väg in i den svenska lagstiftningen, valde jag att ta med en frågeställning som rör denna konvention. Detta för att vid resonemang om framtida utveckling kunna se ifall den europeiska Landskapskonventionens intentioner går emot den utveckling som tenderar att ske på området och på så vis få en bredare syn på hur byns utveckling kan tänkas fortskrida. Detta arbete kan ligga till grund för eventuella fortsatta studier.

Jag har valt att avgränsa mitt arbete till en mindre del av Wessmantorp. Dels för att tiden inte räcker till för att analysera hela byn och dels för att det har legat små torp på denna plats som

alla hört till samma gård från början. Anledningen till att det blev just Wessmantorp är för att byn innehåller ett typiskt vardagslandskap med kulturminnen som man kan hitta på ett flertal platser i norra Skåne samt att det finns en historia på platsen som väckte min nyfikenhet. Jag har valt att ta med lite av Sveriges jordbrukshistoria och den närmaste bygdens historia eftersom detta har en stor inverkan på människans val av markanvändning och dess förändring

2. Landskapsbegrepp

I dagens samhälle rör vi oss med mängder av olika begrepp och termer som har med landskap att göra och det är inte alltid självklart vilken innebörd dessa uttryck har. Enligt den europeiska Landskapskonventionen är landskap ”ett område sådant som det uppfattas av människor och vars karaktär är resultatet av påverkan av och samspel mellan naturliga och/eller mänskliga faktorer” (Riksantikvarieämbetet 2008b).

I min uppsats använder jag även begreppet ”vardagslandskap” med det syftar jag på det landskap och områden som människan vistas i varje dag. Dessa områden är mellanrum som återfinns längs med vägar samt mellan bostäder och samhällen. Många gånger tänker vi inte på dessa områdens existens även om de påverkar oss dagligen och har inverkan på vårt välbefinnande.

3. Den europeiska Landskapskonventionen

Den europeiska Landskapskonventionen är en överenskommelse mellan medlemmarna i Europarådet. Sverige har skrivit under konventionen och i och med detta accepterat det avtal som är skrivet. Hittills har den ej ratificerats i Sverige vilket innebär att konventionens intentioner ännu inte har inarbetats i den svenska politiken och i den nationella lagstiftningen. Hittills är det 29 länder av Europarådets 46 medlemsstater som har genomfört ratificeringen vilket tyder på enighet om att landskapet har stor betydelse. (Riksantikvarieämbetet, 2008a)

Kortfattat kan man säga att landskapskonventionens intentioner är att erkänna landskapets olika värden och betydelse i det civila samhället. Den vill även främja delaktighet hos allmänheten i beslut och processer som rör landskapet. (Riksantikvarieämbetet, 2008a) Konventionen behandlar och innefattar alla typer av landskap som människan möter i sin vardag. Genom att införa den europeiska Landskapskonventionen är det tänkt att helhetssynen ökar vilket då skall underlätta vid samarbete mellan olika parter och på så vis leda till minskade kostnader. För att tillvara ta naturens resurser på bästa sätt och skapa ett hållbart nyttjande av landskapet krävs ett nära samarbete och en varsamhet vid förändring.

I Riksantikvarieämbetets rapport angående införandet av den europeiska Landskapskonventionen i Sverige poängteras också att information är grundläggande för att förstå landskapets värde samt att förmedling och tillgång till information är viktigt för att öka medvetenhet hos befolkningen. (Riksantikvarieämbetet, 2008a)

4. Kortfattad svensk jord - och skogsbrukshistorik

Före år 4000 f. Kr var människan främst jägare och samlare. Fram till ca 1000 e. Kr levde man som herdar och röjgödlingsodlare och det var först efter det som människan blev jordbrukare med fasta gödslade åkrar. (Larsson, m fl., 1998)

Det svenska landskapet har växlat mellan att periodvis vara ett öppet och slutet ända fram till 1500-talet då det började nyttjas allt mer för jordbruk. Detta ledde även till att byar började bildas med omkring liggande åkrar. Spannmål importerades till Sverige redan på 1600-talet och det är under detta århundrade som potatis infördes i landet. Potatis blev sedan en vanlig gröda under 1700-talets första hälft i samband med att nyodlingarna sköt fart. Det var introduktionen av nya redskap samt nya växter och brukningsmetoder som satte fart på jordbruket. Att fördela tiden rätt och att använda den förnuftigt blev viktigt. Befolkningen växte drastiskt under denna tid vilket ledde till en överexploatering av jordbrukssystemet. Levnadsstandarden hade överlag blivit bättre även om befolkningsökningen skapade bekymmer och debatterades livligt hela detta århundrade. Att Sverige över huvudtaget kunde försörja sin befolkning berodde på att man mer och mer gått över från den animaliska födan till den vegetabiliska. Huvudsakligen var det oxar som användes som dragdjur, men det militära och det nya varutransporterna ledde till en ökning av andelen hästar i landet. (Larsson, m fl., 1998)

I Slutet på 1700-talet och under 1800-talets början skedde nya skiftesformer i Sverige och det så kallade enskifte infördes. Detta medförde att bonden lättare kunde prova egna idéer. Den Agrarrevolutionen som kom igång under 1820-talet lade grund för den industriella revolutionen. Jordbruken blev nu större och jordbruksfamiljerna växte. Fler anställde tjänstehjon till gårdarna men det var fortfarande familjens arbetskraft som var det viktigaste för de små och mellanstora gårdarna. Jordbrukets underklasser fyrdubblades mellan 1750-1850-talet då de jordlösa bildade egna familjer. På godsens ersattes jordtorpare av dagsverksbönderna. Torp hade redan funnits på 1600-talet på säterier men nu eskalerade torpbyggandet. Torpare behövdes nu även på större bondgårdar för att täcka behovet av arbetskraft. Fast i och med att familjerna blev så stora blev många barn utan möjlighet att arva familjegården och fick söka sig till andra gårdar och näringar för att kunna få arbete. Många gårdar blev skuldsatta under denna tid och övertogs av fordringsägare. (Larsson, m fl., 1998)

Under 1800-talets mellersta del ökade skogen i värde som råvaruproducent och svedjebruket upphörde. Under 1800-talets mitt växte många nya rörelser fram och befolkningen var till största delen även läskunniga. Nu kunde man få hjälp med utbildning inom jordbruket av bland annat hushållningssällskap eller av lantbruksinstitutionen vid Alnarp. Även ett flertal tidskrifter som riktade sig mot jordbruk framträdde under 1800-talets slut. (Larsson, m fl., 1998). Men trots detta så utvandrade cirka en fjärde del av Sveriges befolkning till huvudsakligen Nordamerika på grund av fattigdom. En minskad befolkning på grund av utvandring pågick ända fram till andra världskriget. (Kjellström, 2008)

På 1940-talet bröts till stor del den koppling som tidigare funnits mellan husdjurskötsel och växtodling. Antingen så satsade man på en kreaturslös drift och ökade stråsädesodlingen eller också satsade man på mjölkproduktion. Detta ledde i sin tur till en ökad användning av handelsgödsel som medförde läckage av växtnäring till närliggande omgivning. Det nya ensidiga användandet hade också till följd att nya kemiska bekämpningsmedel började

användas för att bli kvitt ogräs, insekter och svamp. Handels gödsel och kemikalier har lett till att man inte längre ingår i det naturliga kretsloppet och har tappat den ”carrying capacity” som tidigare funnits. (Larsson, m fl., 1998)

5. Wessmantorp

5.1 Wessmantorps historia

Det sägs att kärt barn har många namn och detta stämmer verkligen in på Wessmantorp. Det finns ett flertal olika benämningar på denna lilla by och vad som är rätt eller fel är det förmodligen ingen som vet, till och med på vägskyltarna till byn skiljer sig bynamnet åt. Jag har valt att använda det äldsta namnet som jag stött på och den stavning som finns på skifteskartan från 1832 (figur1), men jag vill inte på något vis hävda att detta skulle vara mer korrekt än något av de andra namnen.

Olika stavningar:

Wessmantorp (Laga skifteskarta 1832-33, Vägskylten från Ljungbyhed/Kolleberga).

Vetmanstorp (Haller, 1974).

Vessmanstorp (Karta, 1927).

Väsmanstorp (Rui Brites de Sousa ; Eniro)

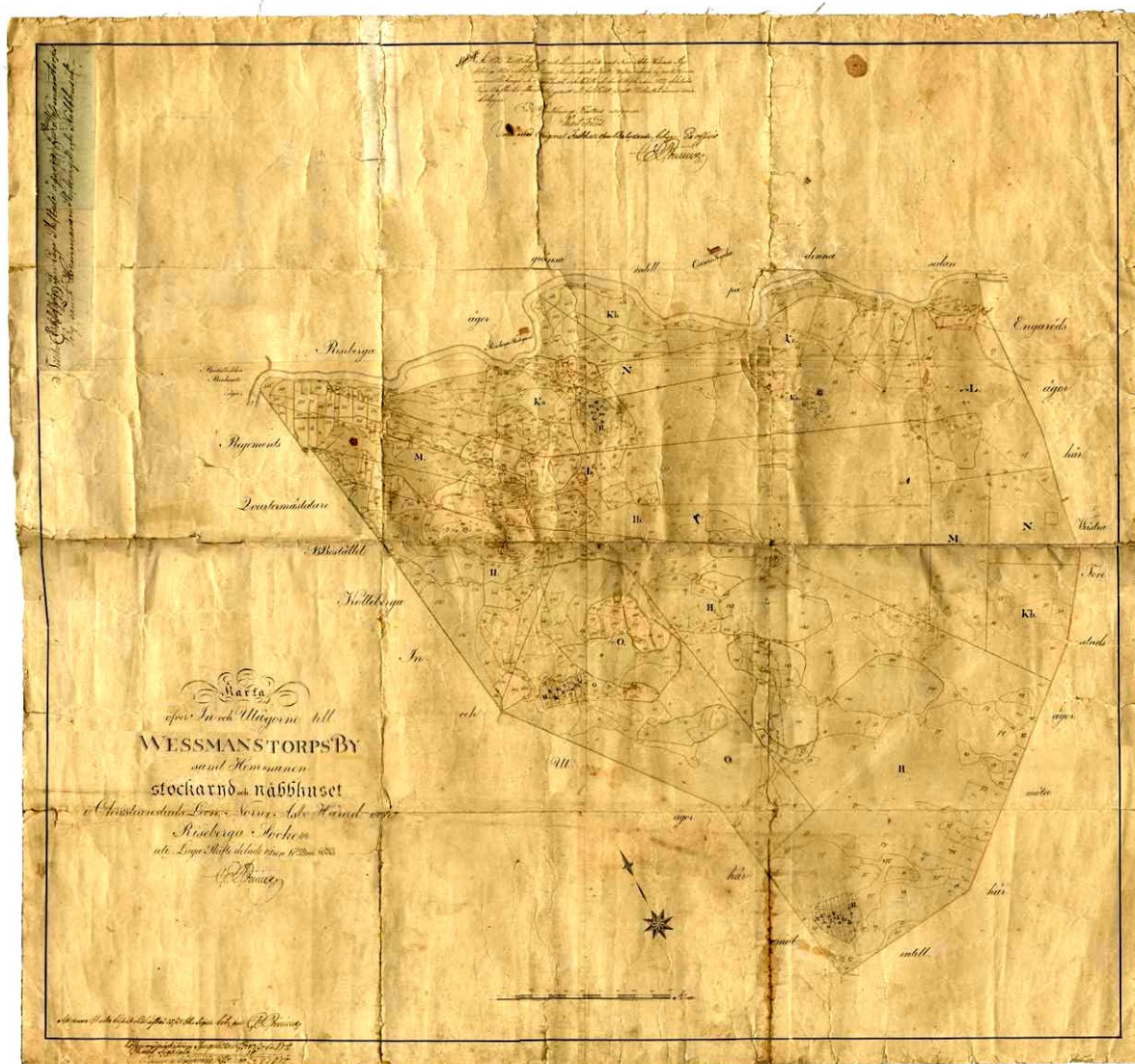
Vessmantorp (Vägskylten från Riseberga).

Wessmantorp är en liten by som ligger i den nordligare delen av Skåne, bara några kilometer från den kända nationalparken Söderåsen. Byn tillhör Riseberga socknen och flera fynd tyder på att människor har varit bosatta i dessa trakter i flera årtusenden. Byn ligger i en så kallad Risbygd med liten och svag åker. Här växlas skog, åker och betesmark om vartannat. (Haller, 1974)

Byn gränsar i norr till Rönne Å och i söder av stenhällar som förr inte gick att undanröjas. De gårdsgårdar som fanns runt 1800-talets början bestod, bortsett från sten, mestadels av enris och ekstavar. De flesta brygghus och ladugårdar var uppbyggda av gråsten, men leran som finns i byn var oanvändbar som murbruk. (Haller, 1974) I början på 1800-talet fanns här även en fanjukarbostad (Olsson, 1981).

Vid de större gårdarna har det funnits trädgårdsanläggningar, men det var ingen som hade någon större framgång med sina odlingar. De växter som odlades var sockerärter, turkiska bönor, gurkor, palsternackor och grönkål. På gårdarna hade man ofta rikligt med vinbär- och krusbärsbuskar. Den enda grödan som odlades här var potatis. Det var av potatis som man tillverkade hushållets behov av brännvin och ibland fick man även lite över som kunde säljas. (Haller, 1974).

Trots byns relativt magra jord har här funnits många jordbrukare, men i takt med urbaniseringens allt mer ökade krav på produktivitet och industrialismens nya teknik så har fler och fler smågårdar fått lägga ner. Idag är ingen i byn längre försörjande på enkom jord- och skogsbruk, utan alla måste ha ett yrke på sidan om för att klara sitt levebröd. Här finns idag cirka tio hushåll med boende året runt och cirka ett tjugotal sommarstugor. (Dahl.T.,pers.medd., 2009)



Figur 1. Skifteskarta från år 1832-33 över Wessmantorp (Digitaliserad av Jessica Israelsson, 2009-01-22) (© Lantmäteriverket Gävle 2009. Medgivande I 2008/1959)

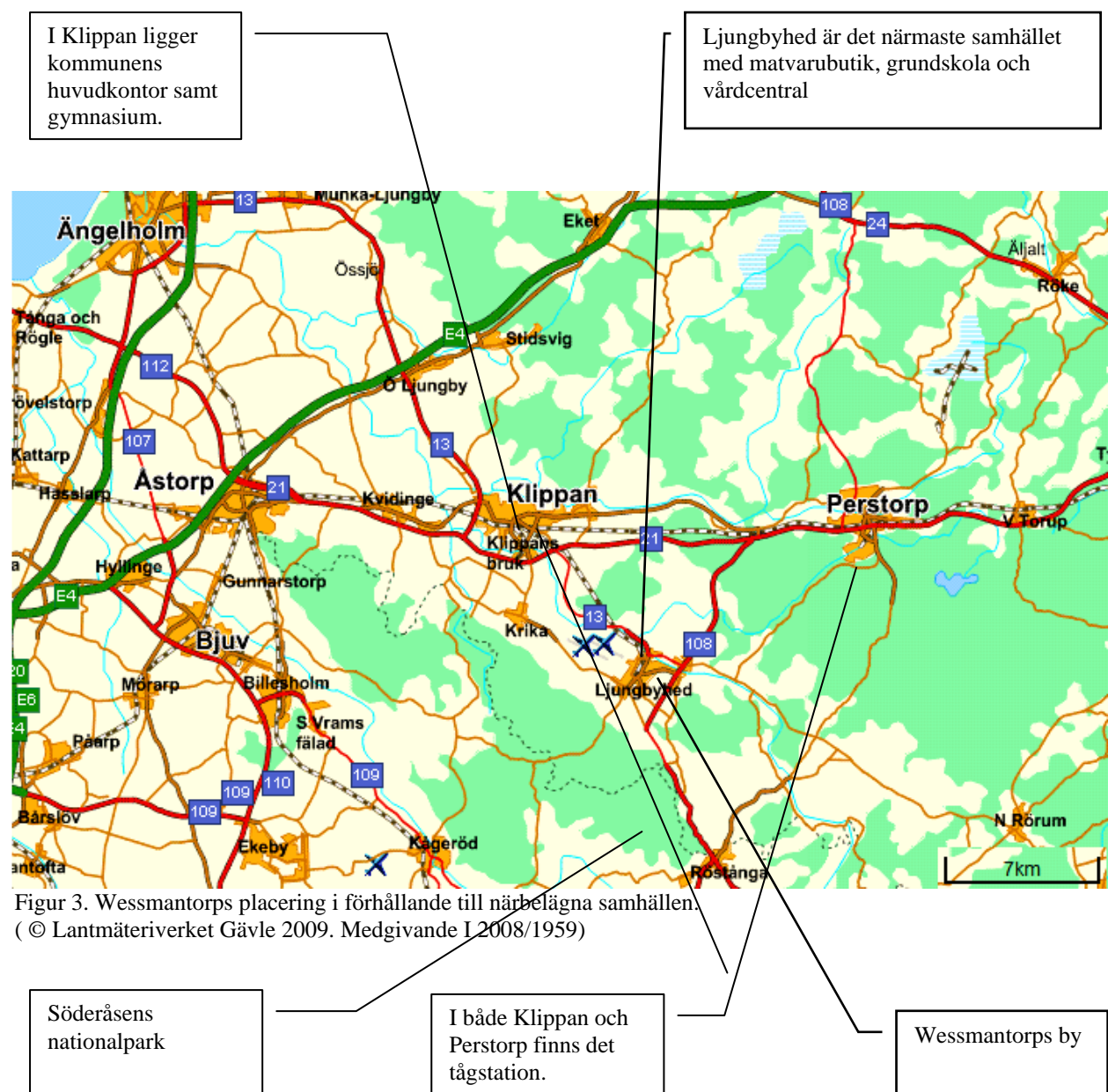
5.2 Kommunikationsmöjligheter & byns placering i landet.



Figur 2. Karta över Wessmantorps placering i Skåne
(© Lantmäteriverket Gävle 2009. Medgivande I 2008/1959)

Närhet till
Danmark

Närheten till både Danmark och Tyskland bidrar till ett stort handelsutbyte mellan länderna. Många turister besöker Skåne och cirka 75 procent av sommarstugorna i Wessmantorp ägs av danskar (Dahl.F., pers. medd., 2009). Den närmsta flygplatsen ligger i Ängelholm (figur 2). Järnvägar finns i både Klippan och i Perstorp. Närheten till stora bilvägar som E4an och väg 21 gör det lätt att färdas till andra delar av landet (figur 3).



5.3 Riseberga socknen

Riseberga är från början en gammal kyrkby som med åren har vuxit till en av de största socknarna i Skåne och så småningom till och med blivit till en egen kommun (Haller, 1974). Det är till Riseberga socknen som invånarna i Wessmantorp också tillhör. Hit vandrade folk längs den gamla kyrkostigen som gick tvärs över ån från Wessmantorp till Risebergakyrka (figur 4), det var också här som traktens unga gick i skolan. I dagsläget finns här skola för årskurserna 1-3. (Dahl.E., Jacobsson, E., pers.medd., 2009) Mycket kretsade förr runt Riseberga och kyrkan medan Wessmantorp bara var en liten by på andra sidan ån. Wessmantorp har tidigare tillhört Risebergas kommun, men efter den sammanslagning som gjordes år 1974 av kommunerna Östra Ljungby kommun, Riseberga kommun och Klippans kommun tillhör områdena numera Klippans kommun. (Dahl, F., pers.medd., 2009)



Figur 4. Bild på den så kallade ”stocken” som går över ån mellan Wessmantorp och Riseberga. (Foto: Fredrik Dahl, 2009-02-08)

5.4 Ljungbyhed och dess historia

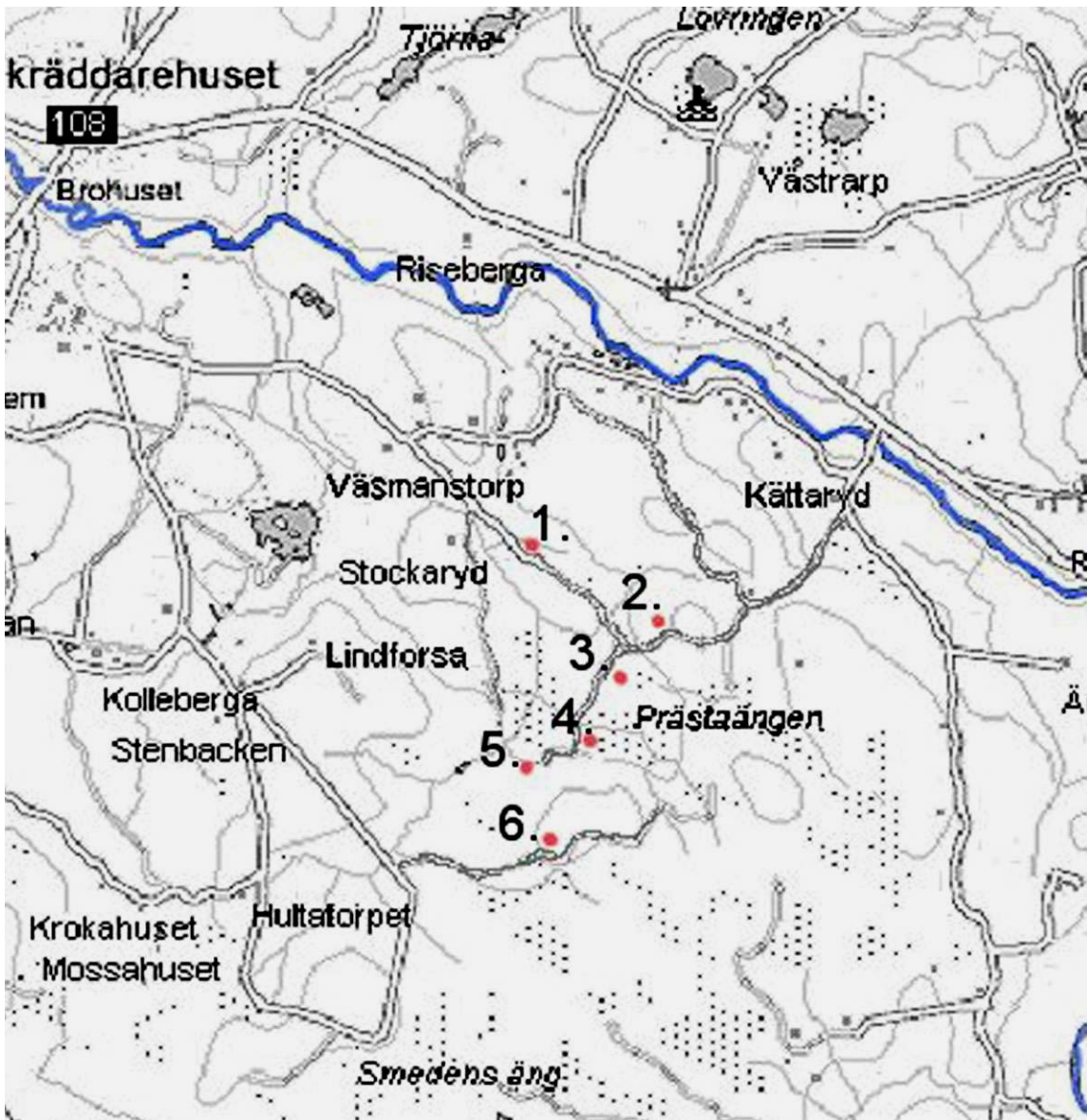
Ljungbyhed blev känt i samband med munkarnas intåg i bygden år 1114 och Herrevadskloster byggdes i utkanten av den nuvarande byn. Vid denna tidpunkt var Ljungbyhed fortfarande en liten by med gles befolkning och med en stor hed som bredde ut sig åt väster. Denna hed användes i slutet på 1700-talet och i början på 1800-talet av Gustav III och Gustav IV Adolf som ett militärt övningsfält. Här höll de "Storläger" och regementsvisa sommarövningar som pågick i ca 3 veckor åt gången. Kungen bodde på Herrevadskloster under sin vistelse här och ibland hände det att även drottningen och hennes hovdamer följde med som åskådare. År 1860 byggdes det "kungliga paviljonger" vid Storgatan eftersom att det var ont om utrymme att logera hela Konungen med familj och stab i klostret. Dessa paviljonger var 6 till antalet, men endast en av de mindre finns bevarade idag. (Eliasson, 1983)

Övningar på fältet har förekommit mellan 1690-talet fram till 1920-talets början. Armén ersattes sedan av en värnpliktig armé vilket också medförde att Herrevadskloster inte längre behövdes till utbildningsanstalt och byggnaderna fick stå tomma några år fram till att man år 1902 började med uppfödning och dresserade hästar till den svenska armén. Denna verksamhet gynnade även bönderna i den närbelägna trakten eftersom de fick möjlighet att sälja sina unghästar till militären. I mitten på 1950-talet så avvecklades verksamheten för uppfödning och dressyr åt militären och byggnaderna hotades åter igen av tomhet och förfall. Men Riseberga kommun arbetade flitigt med att hitta nya intressenter för en framtida verksamhet i Herrevadskloster och efter många turer fram och tillbaka samt ett tillskott från den egna kommunkassan på en halv miljon kronor lyckades de locka dit den förberedande fältflygarskolan och Herrevadsklosterskolan bildades. Mellan åren 1960-1982 var de forna klosterlokalerna välfyllda av kunskapstörstande elever, vilket även bidrog till att befolkningen ökade och bygden blomstrade för en tid. (Eliasson, 1983) Efter det har klostret använts till diverse verksamheter och är idag privatägt och under upprustning (Dahl, F., pers.medd., 2009).

Det är bland annat i Ljungbyhed som traktens ungdomar går i grundskola och här finns service i form av matvarubutik, vårdcentral, konditori, snabbmatsställen, butiker och bibliotek. Idag är det en låg bebyggelse som breder ut sig i byn, med undantag för några flerfamiljshus inne i centrum. Sedan flygvapnet flyttades från Ljungbyhed är inte heller den militära präglingen lika påtaglig längre (Dahl, F., pers.medd., 2009).

6. Torpen och de utvalda områdena

Jag har valt ut 6 områden i Wessmantorp där det enligt skifteskartan från år 1832-33 har legat små torp på platserna. Dessa områden har jag studerat lite närmare för att se hur marken där har förändrats med tiden och hur man har valt att nyttja området.



Ungefärlig skala, 1:800

Figur 5. Karta med torpen markerade i nummerordning från 1-6 av Jessica Israelsson (© Lantmäteriverket Gävle 2009. Medgivande I 2008/1959)

6.1 Fanjunkarbostaden

Ett av de större boställena i Wessmantorp har tidigare haft en militär anknytning och ägdes av staten (figur 6). Den har fungerat som ett fanjunkarboställe och det är under denna huvudgård som dessa 6 små torp (figur 5) som var utspridda i utmarkerna österut låg. Så småningom upphörde seden om fanjunkarbostäder och det var fritt fram för andra att bli arrendator på gården. (Olsson, 1981)

I början av 1800-talet friköptes huvudgården (Dahl.E., pers.medd., 2009). Köparen var enligt sägen en sträng herre vid namn Bengt Jeppsson. Jeppsson ställde krav på dagsverken och arrende i penningar, men torparna var inte nöjda med sin nya herre och ställde inte upp på det krav som han ställde om dagsverken. Eftersom lagen var hård på den tiden och passade det inte fick torparna ta sina hus och flytta. (Olsson, 1981)



Figur 6. Bild på den före detta fanjunkarbostaden som den ser ut i dag (Foto: Jessica Israelsson 2009-03-11)

6.2 Torp 1.



Figur 7. Skånegården som den ser ut idag (Foto: Jessica Israelsson, 2009-03-11)

6.2.1 Historik

Det första torpet (figur5) som låg närmast bostället, byggdes från början ute på åkern, strax söder om brunnen, men blev flyttad till sin nuvarande plats under 1860-talet av snickaren Andreas som då var bosatt i torpet. I början av 1900-talet var det den nyblivna änkan Cecilia (syster till traktens kända konstnär Nils Forsberg) som bodde i torpet. Tack vare att det större bostället i Wessmantorp hade tagits över av Bengt Jeppssons son Anders, som var betydligt snällare än sin far, fick Cecilia bo kvar i torpet. (Olsson, 1981)

År 1923 köptes torpet, samt marken där torp 2 och 3 har legat, av Sture Olsson. Torp nr 1 hade nu vuxit sig större och upptecknades som Wessmantorp 7:3. I markköpet ingick det även en del mossodlingar. Familjen Olsson bodde och brukade marken här mellan år 1923-1963. (Olsson, 1981) Boningshus och stall var under denna tid, som så många andra torp, byggda i samma huslänga. Sture Olsson hade sitt sovrum vägg i vägg med stallet och det sades nere i byn att hästen var tvungen att sparka i väggen då han var hungrig och ville ha mat eftersom Olsson hade svårt att stiga upp på morgnarna. (Dahl.E., pers.medd., 2009)

År 1963 såldes själva boningshuset med en avstyckad tomt till Metodistkyrkan i Skåne och marken fick beteckningen Wessmantorp 7:5. Metodisterna nyttjade det gamla torpet som ungdomsgård och på platsen byggdes ett kapell som rymde närmare 100 personer. Kapellet hade till och med ett klockspel. Det är under denna tid som det gamla torpet fått namnet Skånegården. Namnet lever kvar än idag. Den övriga marken som tidigare hört till torpet köptes upp av Olle Forsberg som bodde i granngården i Stockaryd. Änkan Sonja har fortfarande kvar marken i familjens ägor. (Dahl.E., Dahl.F., pers.medd., 2009)

Under 1970-talet upptäcktes Kaolin, även kallad för porslinslera, i Wessmantorp och det var på flera ställen som leran gick upp i dagen. Detta ledde till omfattande undersökningar och man provborrade på ett flertal ställen i Wessmantorp men det visade sig att leran var oanvändbar inom de närmsta tusen åren. Den äldsta och bästa leran fann man just vid Skånegården, men även den visade sig fortfarande vara för ”ung” för att användas. (Dahl.E., pers.medd., 2009)

År 2004 köptes Skånegården upp av Thomas och Marianne Dahl som är bosatta med familj i en närbelägen gård i Wessmantorp. Kapellet revs ner och huset renoverades. (Dahl.T., pers.medd., 2009)

6.2.2. Landskapet och platsen idag

Skånegården (figur 7) ägs fortfarande av familjen Dahl. Gården hyrs ut och deras hyresgäster använder det gamla torpet främst som en liten hästgård. I samband med renoveringarna av gården drogs en ny väg bakom stallet för att undkomma biltrafik genom gårdsplanen (figur 9). (Dahl.T., pers. medd., 2009) På platsen finner man idag tydliga rester av den forna stengärdsgården som har omringat markerna. Bakom stallet längs med den nya vägen, går det idag hästar och betar omgivna av en ridå med blandad löv- och barrskog (se figur 8). Bakom själva boningshuset finns en liten trädgård av enklare slag som domineras av en gräsmatta.



Figur 8. Längs den nya vägen bakom stallet finns idag några hagar för hästar. (Foto: Jessica Israelsson, 2009-03-11)



Figur 9. Skånegården sedd från vägen mot torp 2 och 3. Bakom huset drogs en ny bilväg år 2004. (Foto: Jessica Israelsson, 2009-03-11)



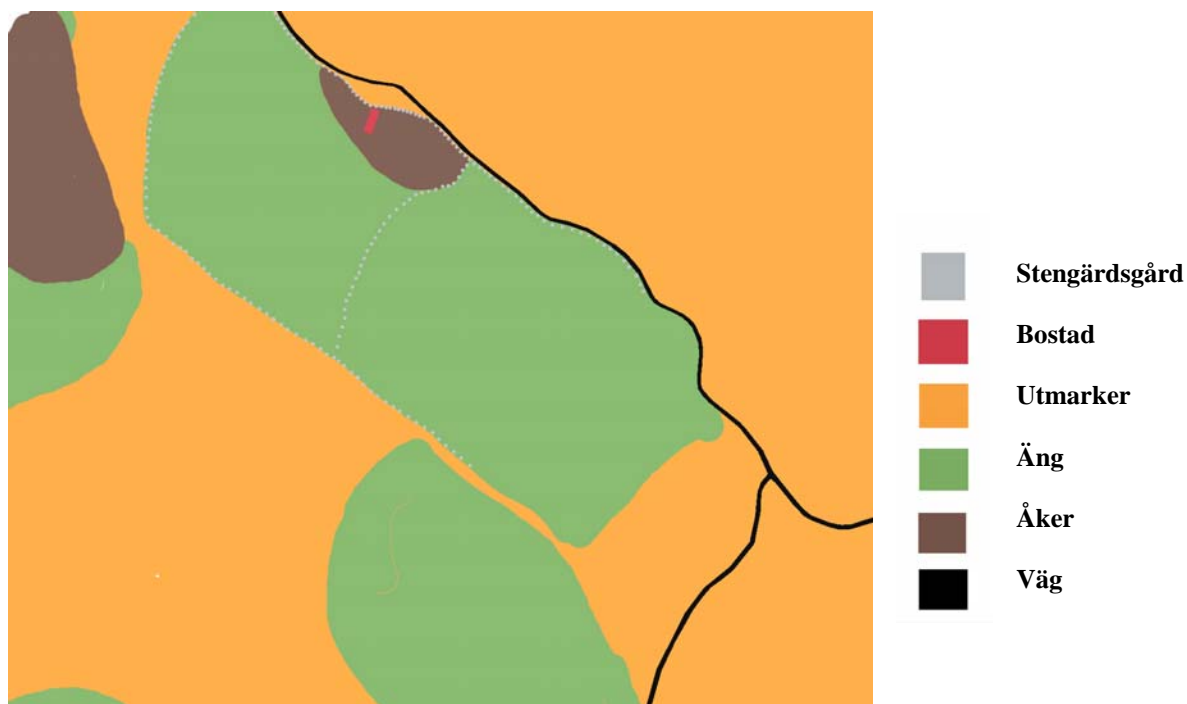
Figur 10. Idag används Skånegården främst som hästgård. (Foto: Jessica Israelsson, 2009-03-11)

6.2.3 Förändringar

Markanvändningen på platsen har successivt förändrats. Från att ha varit ett litet torp med en åkerplätt och lite ängsmark uppodlad i utmarkerna av Wessmantorps by (figur 11) har denna plats blivit till en fristående gård. Gården var störst under de år som Sture Olsson bodde och brukade marken, det vill säga att torpet då hade störst markareal som brukades. Vid jämförelse av kartorna från det att laga skifte trädde i kraft (figur 11) och den från år 1927 (se figur 12) framgår det tydligt att huset fått ny placering samt att det har tillkommit utbyggnader (figur 7) vilket tyder på att gårdens utveckling gått framåt. Vid jämförelse mellan dessa två kartor visar det sig att en större markareal tagits i besittning för odling än tidigare.

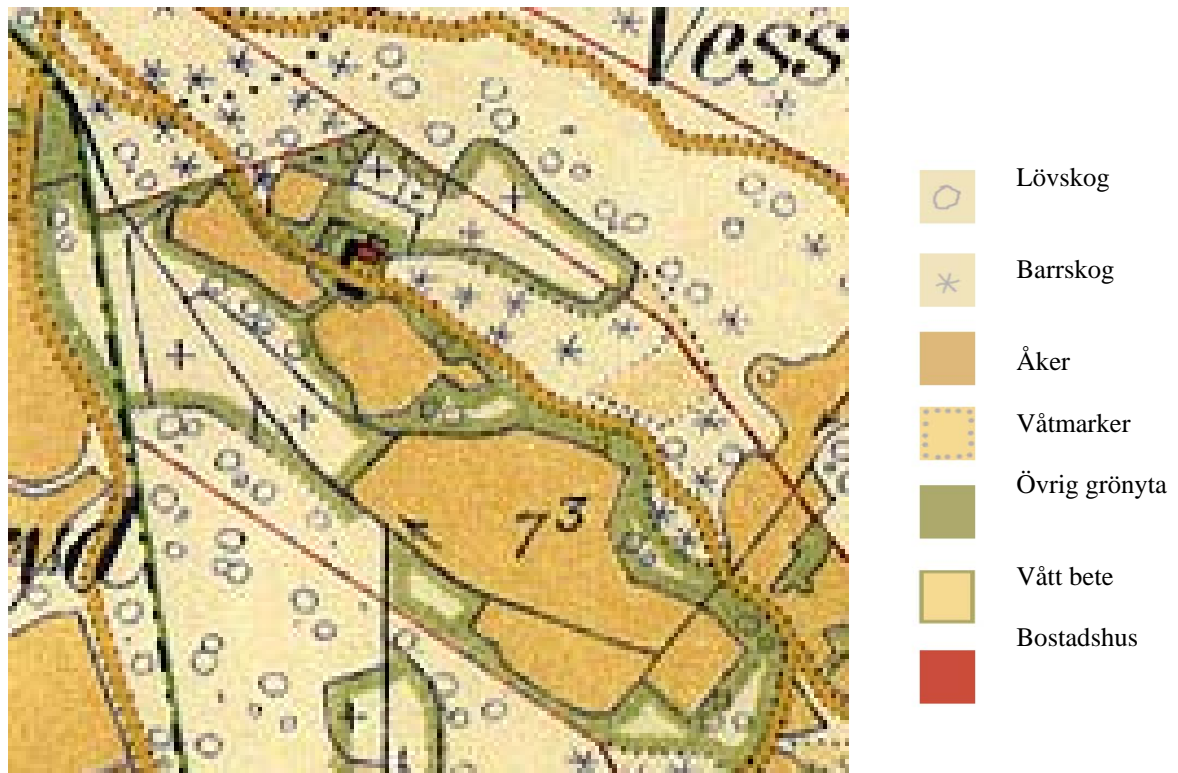
Om man jämför med hur det ser ut på platsen idag så har i stort sett alla de forna odlingsytorna blivit täckta med skog, antingen genom plantering eller genom naturlig fröspridning. Undantaget är de betesområdena för hästar som ligger längs den nya vägen som dragits bakom stallet. (figur 8). Eftersom att man inte längre har betande boskap på samma vis som tidigare eller grödor som måste skyddas, har delar av de forna stengårdsgårdarna tagits bort, vilket förändrar en del av landskapets uttryck.

År 1832-33



Figur 11. karta över Skånegården med Ungefärlig skala, 1:60 infärgning från 1832-33 års skifteskarta (© Lantmäteriverket Gävle 2009. Medgivande I 2008/1959)

År 1927



Figur 12. Karta över skånegården från 1927. Ungefärlig skala, 1:40
(© Lantmäteriverket Gävle 2009. Medgivande I 2008/1959)

År 2009



Figur 13. Karta över Skånegården med markanvändningen idag **Ungefärlig** skala, 1:50
(© Lantmäteriverket Gävle 2009. Medgivande I 2008/1959)

6.3 Torp 2



Figur 14. Vägen som leder fram till torp 2 och som avgränsar torpet från torp 3.
(Foto: Jessica Israelsson, 2009-03-11)

6.3.1 Historik

Detta lilla torp byggdes på en höjd som ligger ca 500 meter från Skånegården.

Här har en herre vid namn Nils Nilsson bott någon gång i början på 1900-talet. Dottern i huset var gift med kyrkovärden Bergendorf i Ljungbyhed.

(Olsson, 1981) Detta torp revs precis som de andra torpen troligtvis på grund av oenigheter med markägaren Jeppsson. Ett av torpen flyttades till utmarkerna och restes på den plats där det finns markering för torp nummer 6 (figur 5) och det bör ha varit detta torp som flyttades in på Kronoparkens ägor. (Andreasson,S., pers. medd., 2009)

6.3.2. Landskapet och platsen idag

Idag är den forna bopplatsen till stor del övervuxen av slånbärsbuskar (figur 17). Dessa har förmodligen en gång planterats vid det gamla torpets ingång eftersom att det förr var vanligt att göra saft på buskens blåa bär (Jacobsson,E., pers. medd., 2009). Åkermarken har stått orörd i många år och gräset har fått växa fritt.(figur 15). Innanför stenvuren som halvt döljer sig under slånbärsbuskarna hittar man idag tydliga rester efter den boning som en gång stått här. Resterna efter stenvurarna skapar tydliga avgränsningar mot omgivningen och ger en fantastisk rumslighet (figur 19). Dessa murar är till stor del klädda av mossa och lavar som fått växa ostört under en lång tid (figur 16). På den gamla åkern finner man många spår efter djur i form av spillning och upptrampade stigar.



Figur 15. Gräset får idag växa fritt på den forna åkern.

(Foto: Jessica Israelsson, 2009-03-11)



Figur 16. Mossor och många lavar har fått växa ostört från människan de senaste decennierna.
(Foto: Jessica Israelsson 2009-03-11)



Figur 17. Det gamla stengärdet som troligtvis en gång i tiden har omgärdat det lilla torpet. Snåret till höger på bilden döljer den gamla öppningen (Foto: Jessica Israelsson 2009-03-11)

Figur 18. Rester efter en gammal En som indikerar på att marken tidigare varit öppen. I området finns många gamla och döda träd. (Foto: Jessica Israelsson, 2009-03-11)



Figur 19. På platsen finns tydliga rester efter den forna boplatsen. (Foto: Jessica Israelsson 2009-03-11)

6.3.3.Förändringar

År 1927



-  Lövskog
-  Barrskog
-  Åker
-  Våtmarker
-  Övrig grönyta
-  Vått bete
-  Bostadshus

Ungefärlig skala, 1:30
Figur 20. Karta över boningsytan till torp 2 från 1927.
(© Lantmäteriverket Gävle 2009. Medgivande I 2008/1959)

Detta område har gått från en brukad plats med liv och rörelse till en intetsägande restyta i skogen. Slånärssnår har tagit över delar av den forna boningsplatsen och marktomten som gränsar till torpet till öster har blivit igenplanterad med gran, men enligt kartan från år 1927 (se figur 20) verkar det ha funnits lite barrskog blandat med lövträd redan på 1900-talets första hälft. I övrigt verkar markytan vara nästan lika öppen som tidigare.

Ytan, mitt emot torpet, på andra sidan vägen har använts som ett öppet odlingslandskap och som betesmark, medan det idag är en igenvuxen och blöt skog.

År 2009



Figur 21. Karta över boningsytan till det forna torp 2 så som det ser ut på platsen idag (© Lantmäteriverket Gävle 2009. Medgivande I 2008/1959)

6.4 Torp 3.



Figur 22. Torp 3 har varit placerad precis bakom korsningen (Foto, Jessica Israelsson, 2009-03-11)

Till höger: Figur 23. Vy sedd från torp 2 mot torp 3, det är endast vägen som avgränsar torpens marker åt. (Foto: Jessica Israelsson, 2009-03-11)

6.4.1 Historik

Bara 200 meter från förra torpet låg torp nr 3 (figur 22). Dessa två torp delade till och med vattenkälla med varandra. Här beboddes och brukades marken av familjen Skoog som i början på 1900-talet även brukade marken till torp nr 4. Makarna Skoog rev ner sitt torp och flyttade det till Sjöleden som ligger i utkanten av Ljungbyhed. (Olsson, 1981)

På denna plats har Olle Forsberg sedan haft potatisodling och en liten jaktstuga/arbetsbod, i övrigt så brydde han sig inte speciellt mycket om marken. Det blev även här som han tog sina sista andetag, han avled på denna plats då han skulle hämta sin potatis. (Dahl, E., pers. medd., 2009)

6.4.2. Landskapet och platsen idag

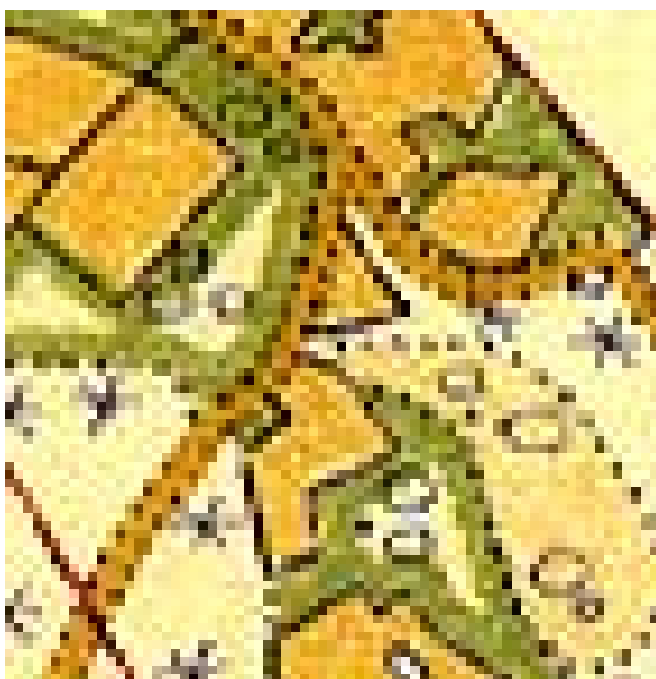
Idag uppmärksammar man som besökare inget speciellt på den yta som tidigare tjänat som boningsplats. Man kan anta att en del av de tänkbara resterna efter torpets grund har forslats bort för att marken skulle ge större utrymme åt den jordbruksmark som funnits här. De rester som finns kvar efter boningsplatsen finner man till stora delar i början av skogen där det finns våtmark och ett vattenflöde som rinner under vägen (figur 24). I övrigt är platsen gräsbevuxen med lite slånbarssnår i kanten.

Till höger:

Figur 24. Våtmark i anslutning till det tredje torpets boningsplats (Foto: Jessica Israelsson, 2009-03-11)



År 1927



-  Lövskog
-  Barrskog
-  Åker
-  Våtmarker
-  Övrig grönyta
-  Vått bete
-  Bostadshus

Ungefärlig skala, 1:30

Figur 25. Karta över boningsytan till torp 3 från 1927.
(© Lantmäteriverket Gävle 2009. Medgivande I 2008/1959)

Om man utgår ifrån det kartmaterial som finns över platsen så verkar inte förändringen varit påtagligt stor under det senaste hundra åren. Ytan verkar ha varit öppen en längre tid och torparna har antagligen haft någon form av odling framför huset. På samma yta som Olle Forsberg senare planterade potatis på, fast Olle har antagligen rivit en del av den forna husgrunden.

År 2009



Ungefärlig skala, 1:40

Figur 26. Karta över boningsytan till det forna torp 3 så som det ser ut på platsen idag
(© Lantmäteriverket Gävle 2009. Medgivande I 2008/1959)

6.5 Torp 4.



Figur 27. Husgrunden till torp nr 4 syns tydligt från vägen som (Foto: Fredrik Dahl 2009-02-08)

6.5.1 Historik

Här låg det så kallade Prästängstorpet (figur 27), det var beläget ca 300 meter söder om Skoogs torp (nummer 3). I torpet har den vida kända ”Danska-Helena” bott och som var gift med en dansk vid namn Jenssen. Även Helena var syster till konstnären Nils Forsberg. Familjen Jenssen bröt upp från torpet och sålde djuren på Spångamarknaden där ”Danska-Helena” fick uppseende för fin puts eftersom hon hade putsat kreaturens klövar och horn med svart skokräm. (Olsson, 1981)

Det var familjen Skoog som vid 1900-talets början brukade även detta torp. När rivning skedde enligt sägen, lät Skoog ”hemlighuset” vid torpet stå kvar en tid på kiv. Men när han fått order av boställets herre Jeppsson om att riva allt, vräkte han gödsellådan i brunnen för att ingen annan skulle kunna ha nytta av vattnet. (Olsson, 1981)

6.5.2. Landskapet och platsen idag

I dagsläget står en granodling på området men för att bevara den gamla ruinen slutar granplanteringen några meter ifrån den forna boningen. Närmast grunderna står några björkar och man finner även krusbärsbuskar och två syrener. Marken på andra sidan vägen (figur 28) används idag till viltåker där utfodring till djuren sker kontinuerligt med en foderautomat samt att det med jämna mellanrum körs ut bland annat sockerbetor, morötter och bröd till djuren. För att ytterligare gynna djurlivet sår familjen Dahl varje år ut solrosor, vit- och rödklöver samt korn och i år skall där även planteras kronärtskockor. Även tjära smetas på stenar för att locka dit vildsvin. I viltåkerns bakkant och längs med sidan är det planterat gran och några hybridlärkar. Det förekommer även fritidsaktiviteter på platsen som ridning, skogspromenader och jakt. (Dal.F., pers. medd, 2009)



Figur 28. Viltåker med granplantering i bakgrunden (Foto: Fredrik Dahl 2009-02-08)



Figur 29. Granplantering som en tydlig gräns några meter ifrån den gamla torpgrunden. (Foto: Jessica Israelsson 2009-03-11)

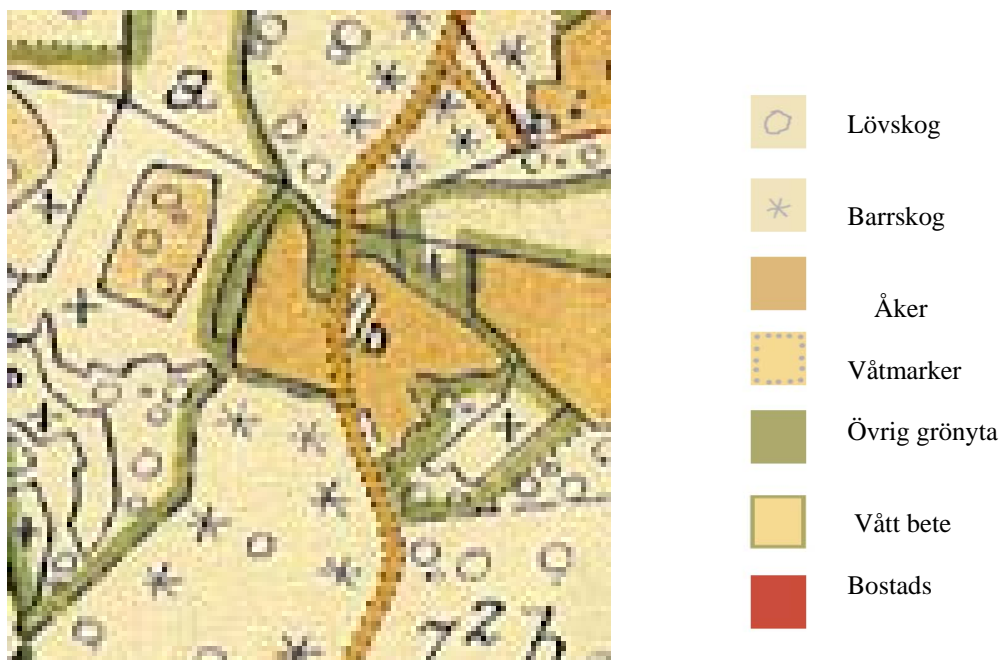


Figur 30. Korsningen vid platsen, granskog i bakgrunden. (Foto: Jessica Israelsson 2009-03-11)



Figur 31. Väg från torp nr 4 som leder till torp nr 5. Viltåkern ligger precis till höger utanför bild (Foto: Jessica Israelsson 2009-03-11)

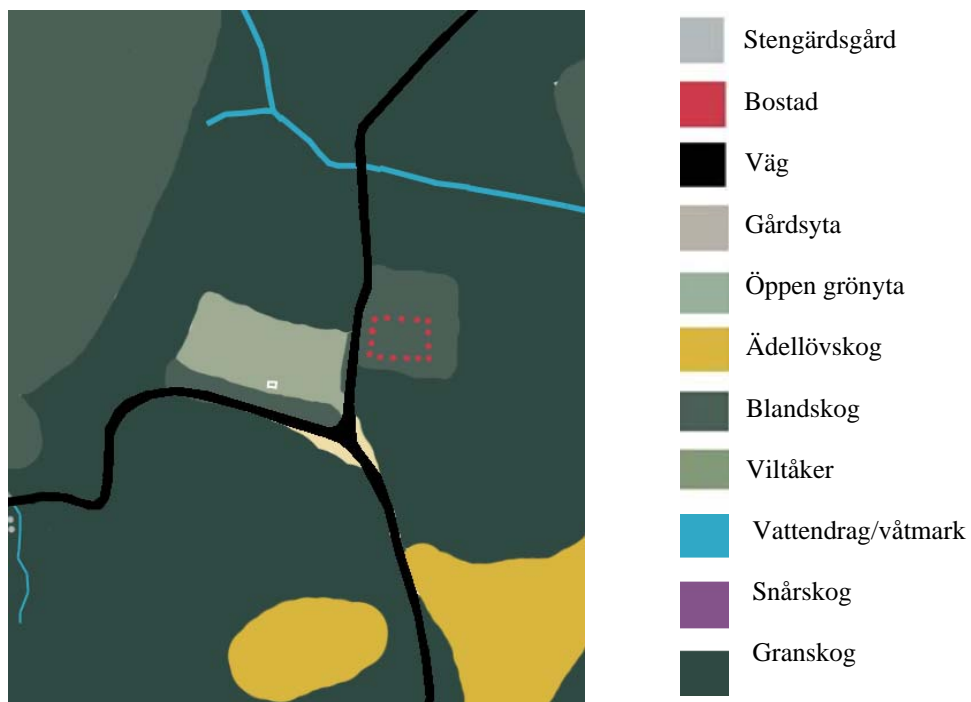
År 1927



Ungefärlig skala, 1:60
Figur 32. Karta över boningsytan till torp 4 från 1927.
(© Lantmäteriverket Gävle 2009. Medgivande I 2008/1959)

Under årens gång så har vägnätet ändrats på platsen. En ny väg har dragits till området där torp nummer 5 tidigare har legat och mycket av den väg som leder rakt söder ut har fått växa igen. Den forna åkern har delvis planterats igen med gran och en del har gjorts om till viltåker.

År 2009



Ungefärlig skala, 1:50

Figur 33. Karta över boningsytan till det forna torp 4 så som det ser ut på platsen idag
(© Lantmäteriverket Gävle 2009. Medgivande I 2008/1959)

6.6 Torp 5.



Figur 34. På platsen finns tydliga rester kvar efter den bostad som en gång legat här.
(Foto: Jessica Israelsson, 2009-03-11)

6.6.1 Historik

Här bodde i början på 1900-talet Dahlberg med sin hustru Selma och deras många barn. De hade bland annat två stycken tvillingpojkar som gått i skolan tillsammans med Sture Olsson, han som köpte torp nr 1. Även familjen Dahlberg rev ner sitt hem och valde att flytta till Skärалid, strax söder om Ljungbyhed, där de köpte utmark från Allarp. (Olsson, 1981)

Denna plats har sedan planterats igen med gran och på 1980-talet fanns här ung granskog (Olsson, 1981). En stor del av planteringen blåste ner år 2005 av stormen Gudrun. De träd som klarat sig trots stormen fälldes sedan eftersom att bestånden på grannmarken blivit hårt angripna av Granbarkborrar. Efter detta markbereddes jorden och ytan återbeskogades med sitkagran. (Dahl, F., pers. medd., 2009)

6.6.2. Landskapet och platsen idag

Dessa marker ägs även de av familjen Dahl. Idag finns här tydliga spår av det forna torpet (figur 34), man kan tänka sig att de öppna markerna något så när liknar det landskap som fanns här vid familjen Dahlbergs tid. En bit från boningshuset ligger idag en stor hög sten som är över 1,5 meter hög, vilket visar på att det är en svårbrukad stenig mark (Figur 36). De små granplantorna som är planterade år 2007 är än så länge knappt märkbara på platsen. I övrigt så är den öppna markytan mestadels gräsbeväxt. Idag står här även en feromonfälla som är vanligt förekommande för att motverka nya angrepp av Granbarkborrar.

(figur 37). Omgivningen består mestadels av tät granskog. Åt nordost, som vetter mot prästängen finner man en varierande växtlighet av bland annat björk, gran och al. Längs med markgränsen rinner ett vattendrag där man finner rester från tidigare experiment med bland annat vattenhjul.



Figur 35. Vy över de forna betes- och odlingsmarkerna mot platsen där torp fyra ligger. Till höger syns vägen som leder fram till området. (Foto: Jessica Israelsson 2009-03-11)



Figur 36. Sten som har samlats ihop på markerna för att göra odling möjlig.
(Foto: Fredrik Dahl 2009-02-08)



Figur 37. I dagsläget är området täckt av unga granplantor. På bilden syns även fällan för granbarksborrarna.
(Foto: Jessica Israelsson 2009-03-11)



Figur 38. Vid tomtgränsen går ett vattendrag som förmodligen tillfört de boende med vatten.
(Foto: Jessica Israelsson 2009-03-11)

6.6.3. Förändringar

År 1927



Ungefärlig skala, 1:60

Figur 39. Karta över boningsytan till torp 5 från 1927.
(© Lantmäteriverket Gävle 2009. Medgivande I 2008/1959)

Denna plats har blivit igenplanterad med gran i två generationer efter att man har slutat med betande kreatur och bruka marken för jordbruksändamål. Förmodligen har det varit mestadels skog här redan då torparna bodde på platsen. Den moderna tekniken gör så att förändringar på marken går fortare och möjliggör för en större användning av ytan än tidigare. Delar av stengärderna har långt tillbaka plockats ner för att öka framkomligheten i skogen (Dahl, F., pers.medd., 2009)

År 2009



Ungefärlig skala 1:60

Figur 40. Karta över boningsytan till det forna torp 5 så som det ser ut på platsen idag (© Lantmäteriverket Gävle 2009. Medgivande I 2008/1959)

6.7 Torp 6.



Figur.41 Nästan all mark på den forna boplatsen är igenplanterad med gran idag.
(Foto: Jessica Israelsson 2009-03-11)

6.7.1 Historik

Torp nr 6 har innehafts av Per Olsson. Det är förmodligen hit man flyttade torp nr 2 vid det tidigare uppbrottet. Torpet lades i närheten av Björns mosse som försörjde hela Wessmantorp med torv. Torv bröts på mossen varje sommar. (Olsson, 1981)

6.7.2. Landskapet och platsen idag

Detta torp var näst intill överväxt med granskog redan på 1980-talet (Olsson, 1981) och är idag oerhört svårt att identifiera. Rester av de gamla boskapsfällorna går dock att finna. Men om inte någon berättat att det finns en torpgrund inne i barrskogen skulle ingen lockas in dit för att leta, granskogen är alldeles för tät och ogästvänlig för det. Stigen som går förbi en liten bit i från är bevuxen längs med kanterna av en riklig mängd av ljung. (figur 42).









Figur 42. Stigen som leder förbi boplatsen är omgiven av stora mängder av ljung vilket gör den till en trevlig promenad- och rid stig. (Foto: Jessica Israelsson 2009-03-11)

6.7.3. Förändringar

År 1927



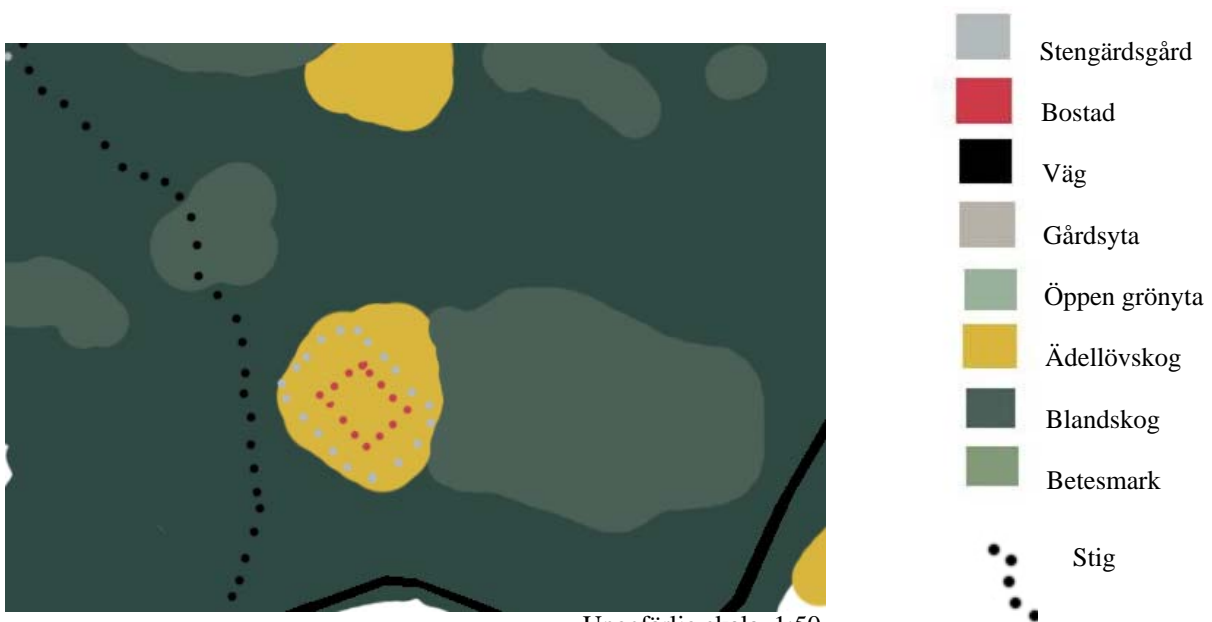
-  Lövskog
-  Barrskog
-  Åker
-  Våtmarker
-  Övrig grönyta
-  Vått bete
-  Bostads

Ungefärlig skala, 1:60

Figur 43. Karta över boningsytan till torp 6 från 1927.
(© Lantmäteriverket Gävle 2009. Medgivande I 2008/1959)

Området har tidigt planterats igen med gran vilket har lett till den ogenomträngliga granskog som nu finns på platsen. Vägnätet på området har ändrats i och med att ingen längre är bosatt på dessa marker. Tiderna har ändrats och även våra behov, därför bryts det inte heller torv av varje hushåll och de mossar som ligger i närheten av detta torp står numera orörda. De inhägnader och stengården som en gång funnits är svårfunna. Den ljung som omgärdar stigen vittnar om att landskapet har varit betydligt öppnare och ljusare förut.

År 2009

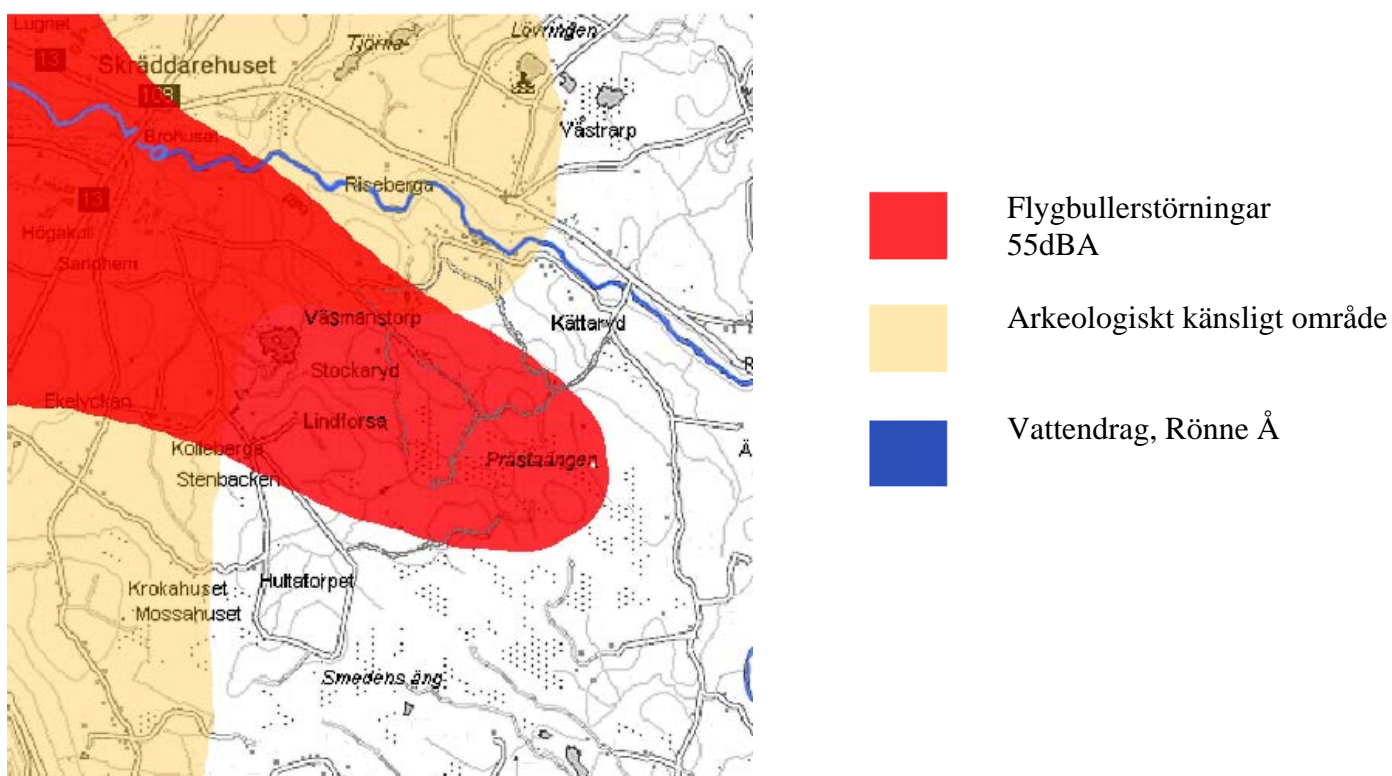


Ungefärlig skala, 1:50

Figur 44. Karta över boningsytan till det forna torp 6 så som det ser ut på platsen idag
(© Lantmäteriverket Gävle 2009. Medgivande I 2008/1959)

7. Tidigare kommunala analyser

Av de analyser som Klippans kommun har gjort var det endast två stycken som berörde Wessmantorp och som var av intresse för mina studier. Det var den om arkeologiskt känsliga områden och om flygets bullerstörningar. Analysen nedanför är en sammansättning av dessa två analyser och det framgår att det endast är den övre delen av byn Wessmantorp som anses vara ett arkeologiskt känsligt område, gränsen går strax under den gamla bykärnan och lite nord väst om det första området som jag valt att analysera. Flygbullerstörningarna i sin tur sträcker sig över hela mitt område (figur 45).

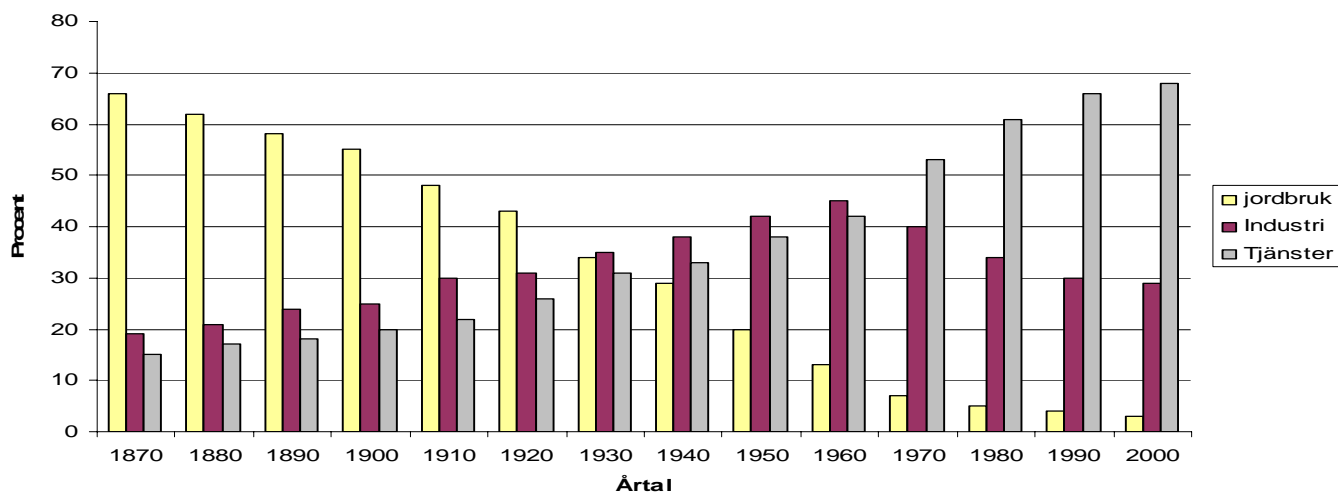


Figur 45 . sammanslagning av analyser. Sammansatt av Jessica Israelsson
© Lantmäteriverket Gävle 2009. Medgivande I 2008/1959

I kommunens översiktsplan från år 1990 skriver man bland annat att de vill ”I möjligaste mån behålla befintlig markanvändning för jord- och skogsbruk” och att det är viktigt att bevara det öppna landskapet samt att man vill verka för en levande landsbygd. (Linders, Jan och Stenseke, Marie, 1990) Detta tyder på att även kommunen är måna om att det skall finnas jord- och skogsbruk kvar i trakterna.

8. Statistik

Sysselsättning inom olika grenar mellan 1870-2000, beräknat i procent



Figur 46. Diagram baserat på fakta från *Så levde och dog en bygd 1870-2000* (Kjellström, Sven 2008)

Det är inte bara i Wessmantorp som det är en nedgående trend inom jordbruket. Det samhälle som vi lever i idag blir mer och mer uppbyggt på tjänster och industrin har tagit över en hel del av det forna jordbrukets sysslor. Importerna från utlandet ökar och Sverige är inte längre ett självförsörjande land.

9. Källkritik

Eftersom att litteraturen om Wessmantorp är begränsad kan diskussioner föras i det oändliga huruvida de utsagor som bland annat Sture Olsson själv skrivit ner 1981 är hundra procentigt sanningsenliga eller ej. Fram till idag finns det fortfarande ingen eller inget enligt min kännedom som motsäger sig hans berättelse över torpens historia, men som mottagare bör man ha i beaktning att utsagor som går via folkmun lätt ändras på vägen.

Litteratur som är skriven av hembygdsföreningar är oftast inte granskad på samma vis som om det skulle ha varit publicerade till ett vetenskapligt ändamål. Dessa riktar sig normalt till intressenter bland allmänheten, men jag anser trots detta att det kan ses som en godtagbar källa. Detta eftersom att författarna till dessa upplagor vanligtvis brinner för sitt intresse och gör allt för att få fram så mycket korrekt information som möjligt. De brukar även besitta en enorm kunskap vad beträffar folkliv och historik.

Den litteratur som jag till stor del baserar min kortfattade jordbruks historia på är skriven av lärare och forskare vid Sveriges lantbruksuniversitet och ändamålet har varit ett framtagande av kurslitteratur till eleverna. För den sak bör man ej förlita sig hundra procentigt på det som är skrivet, boken har några år på nacken och ny forskning kan ha framkommit inom ämnet.

Slutligen vill jag poängtera att mina undersökningar grundar sig till stor del på mina egna observationer och upplevelser av platsen. Kan hända att fortsatta studier inom ämnet skulle leda till andra slutsatser än vad jag har lyckats åstadkomma.

10. Avslutande diskussion

Att samhällets utveckling går framåt och att människans behov och förutsättningar för överlevnad ändras är inget som går att hindra. Men vilka ingrepp som görs i naturen och förändringar av landskapet går till stor grad att styra. På de platser i Wessmantorp som jag har studerat framgår det tydligt att det främst är mänskliga faktorer som står bakom det förändringar i landskapet som gjorts de senaste 100-200 åren. Undantaget är den storm som inträffade 2005 och som orsakade en radikal förändring av landskapet i Sydsverige.

Att applicera den europeiska Landskapskonventionen fullt ut på de enskilda platserna ansåg jag vara irrelevant eftersom konventionen arbetar för att få en fungerande helhet. Då konventionen ännu inte är ratificerad i Sverige finns det inga klara direktiv för hur denna konvention skulle kunna införas och appliceras på ett landskap, helst inte sett i en så liten skala som landskapet som jag har studerat dessa platser på. Trots detta har jag ändå hittat samband med de intentioner som konventionen har och till viss del kunnat applicera dem på mitt arbetsområde.

Resultatet av mina studier har visat på en rejäl minskning av jordbruksmark då flertalet av de forna odlingsytorna har planterats igen med träd, främst gran. Även en del naturbetesmarker vilka kan ses som levande kulturminnen har försvunnit. Detta är inget unikt för Wessmantorp i sig utan Kjellströms statistik visar på att det under det senaste århundradet har skett en rejäl minskning av jordbruksmark i hela landet. Den ökade areal som beskogats kan ses som långsiktiga investeringar i landskapet och ett sätt att möta de förutsättningar som idag behövs

för att få en levande landsbygd, men den innebär även förändringar i den flora och fauna som funnits från början. Dessa förändringar bör allt igenom inte betraktas som något negativt istället bör möjligheterna till att gynna speciella arter och djur lyftas fram. Dock bör man beakta den tendens i utbredning av monokulturer som plantering i form av gran uppvisar. Möjligheter att blanda in ytterligare träslag i området skulle kunna vara ett alternativ för att minska omfånget av de monokulturer som allt mer breder ut sig i våra svenska skogar. Detta skulle troligen gynna såväl den biologiska mångfalden som det estetiska intrycket.

Att finna en balans mellan sociala behov, ekonomisk verksamhet och miljö är inte alltid det enklaste. Idag kommer vardagslandskapet lite i skymundan och jag tror att de kvalitéer som brukarna ser och uppskattar på en plats bortses ifrån eller undkommer i många fall de personer som utövar landskapspolitik. Att studera miljöpåverkan kontra effektiviteten inom skogsbruk och värdera dessa kan i många fall näst intill vara omöjligt. Ibland utsätts vår natur för en hård belastning medan de andra gånger förblir en outnyttjad resurs. I detta fall har Wessmantorp hamnat lite i skymundan när man ser de analyser som Klippans kommun har gjort. En utebliven analys och värdering innebär inte att platsens skulle vara helt utan värde, snarare pekar mina studier på att området har kvalitéer som är väl värda att lyfta fram.

Mina studier visar att det inom undersökningsområdena bland annat förekommer vattendrag och blötare markpartier, dessa brukar vanligtvis vara värdefulla biotoper vilka ett flertal växt- och djurarter är bundna till. Det finns även skogspartier mellan torp 1 och torp 2 som börjar bli gamla och fått stå orörda under en längre tid vilka kan tänkas inrymma små mikrobiotoper som gynnar djurlivet, men dessa områden gav även mig som besökare en obehaglig känsla av övergivenhet. Dessa partier bör ses över noggrannare och en grundlig undersökning bör göras för att se hur viktiga områdena är idag för den biologiska mångfalden innan några långsiktiga beslut fattas. Om det inte finns starka grunder till varför skogsbeståndet bör bevaras i sitt befintliga skick så rekommenderar jag en förnygring av stora delar av beståndet. Då blötare marker ger större förutsättningar för en rik biologisk mångfald samtidigt som dessa partier förmodligen innebär ökade kostnader för att bedriva ett rationellt skogsbruk, tror jag att balansen mellan miljöintresse och ekonomiska intressen till stor del kommer att lösa sig själv. Med detta menar jag att på de områden där det inte är ekonomiskt försvarbart att bedriva skogsbruk finns det samtidigt ofta höga och kulturella biologiska värden.

Ett incitament för markägarna att lämna större hänsyn åt kulturella och biologiska värden tror jag skulle kunna vara att utbilda markägare i större utsträckning för att på så vis öka kunskap och förståelsen. Dessa tankar anser jag också vara i enlighet med den europeiska landskapskonventionens intentioner. Ett annat incitament skulle kunna vara EU-stöd för att bevara kulturlandskapet inom jord - och skogsbruk eller att certifiering skulle gynna de markägare som kan visa att de har tagit dessa värden i beaktning i sin verksamhet. Det åligger alla markägare att planera och förvalta sin skog på bästa tänkbara sätt och jag hoppas att en framtida ratificering av den europeiska Landskapskonventionen skall verka uppmuntrande och skapa goda förutsättningar för att detta efterföljs så att vi får vackra och välvårdade skogar i hela landet.

Det landskapet som jag har studerat i Wessmantorp har idag flera olika användningsområden. Här förekommer fritidsaktiviteter så som jakt, ridning och skogspromenader. Området har även potential att utvecklas till ett mycket attraktivt strövområde. Detta bör ses som viktiga beståndsdelar i människans vardag. De bullerstörningar som sträcker sig över området kan möjligtvis uppfattas som störande för utomstående, men jag har fått intrycket av att dessa inte vållar några större bekymmer för de boende som har vant sig vid ljudet. Detta område är inte

heller bara viktigt för människan utan här finns också ett rikt djurliv. Anläggning av ytterligare en viltåker inom området kunde övervägas då detta skulle bidra till att bibehålla och eventuellt öka det befintliga djurlivet på platsen samt gynna den biologiska mångfalden. Förutom detta kunde anläggandet av en viltåker vara ett sätt att bevara de öppna ytorna som finns kvar och på så vis berika landskapet med öppna rum som ger ljus åt den i övrigt tätbevuxna skogen. Närheten och kommunikationen till övriga delar av världen bidrar till att chansen för en fortsatt befolkning i trakten ökar. Men jag tror inte att just detta område kommer att bebyggas och brukas på nytt under de närmaste årtiondena, på grund av den otroligt steniga och magra jorden, när det finns betydligt bördigare marker i Skåne. Istället anser jag att man främst bör satsa på att utveckla en närturism i området och rikta in sig på de rekreativa värdena som finns.

Den europeiska landskapskonventionen belyser vikten av upplysning om kulturvärden och tillgänglighet för alla. Ett sätt för att ytterligare belysa historiken på området kunde vara om någon hembygdsförening eller liknande finner intresse av att göra en historisk vandring på de gamla torparplatserna. För att tillgängliggöra landskapet för allmänheten skulle man även kunna förbättra delar av den väg som slingrar sig genom området. Denna skulle då kunna användas som motions slinga som kan knytas samman med de stigar som går inne på kronoparkens ägor.

Inom området fann jag mycket rester efter de forna boplatserna vilket ger platserna ett historiskt värde som återspeglar och påminner besökaren om alla de torpare som förr funnits i trakterna. Även om detta landskap för många representerar ett typiskt landskap ute på landsbygden som visar spår av gammal bebyggelse så finns här en historia att berätta som knyter samman alla dessa torp till varandra.

I det stora hela anser jag att dessa områden är ett bra exempel på en god landskapsförvaltning. Enligt den översiktsplan som Klippans kommun har framtagit är området inte heller arkeologiskt känsligt vilket underlättar för en fortsatt utveckling av platsen. Ingreppen som har gjorts i naturen har inte varit så stora och förödande att möjligheterna för en långsiktig hållbarhet skulle vara långt borta. Det är omöjligt att uppskatta varje enskild individs påverkan och önskan och de framtida förändringar som kan tänkas ske inom området är till stor del beroende på vilka val som markens brukare gör. Genom att involvera människor i det närbelägna området redan under framtagandet av nya planer, kan man bidra till att tillgodose fler antal människors behov och på så vis även berika deras vardagslandskap.

11. Källor och Litteratur

11.1 Muntliga källor

Andreasson, Solveig. Boende i bygden och aktiv i traktens hembygdsförening.
Telefonsamtal 2009-03-03

Dahl, Thomas. Född och uppvuxen i Wessmantorp. Markägare av stora delar av undersökningsområdet.
Kontinuerliga samtal, januari - Mars 2009

Dahl, Marianne, invånare i Wessmantorp
Kontinuerliga samtal, januari - Mars 2009

Dahl, Fredrik, uppvuxen i Wessmantorp och boende i trakten.
Kontinuerliga samtal, januari - Mars 2009

Dahl, Einar. Före detta invånare i Wessmantorp, numera boende i Ljungbyhed.
Samtal 2009-03-03

Jacobsson, Elsa. Boende i trakterna sedan många år tillbaka
Samtal 2009-03-03

11.2 Tryckta källor och Litteratur

Eliasson, Bertil (1983) *Ljungbyhed genom sekler*
Riseberga Hembygdsförening, Kristianstads boktryckeri AB,
ISBN 91-970564-0-5.

Eniro [online] (2009-08-28)
Tillgänglig: <http://kartor.eniro.se/>

Haller, Patrik (1974) *Bondeliv i Riseberga och Lägerliv på Ljungbyhed*
AK-Förlag, Lerums Boktryckeri, Lerum, passim.

Kjellström, Sven (2008) *Så levde och dog en bygd 1870-2000, minnesbilder från nordöstra Färingtofta socken*. Riseberga-Färingtoftas hembygdsförening. AM-tryck & reklam, Hässleholm, s 14-19. ISBN 978-91-633-3908-0.

Larsson, Bengt MP, Morell, Mats och Myrdal, Janken (1998) *Agrahistoria*
Centraltryckeriet, Borås, passim. ISBN 91-36-03339-1.

Linders, Jan och Stenseke, Marie (1990) *Översiktsplan 90 Klippans Kommun*.

Olsson, Sture (1981) *Kortfattad historik över torpen tillhörande bostället i Wessmantorp, omkring sekelskiftet.*, passim.

Riksantikvarieämbetet (2008a) *Förslag till genomförande av den europeiska landskapskonventionen i Sverige: slutredovisning av regeringsuppdrag*. [online] (2009-02-22) Tillgänglig: http://www.raa.se/publicerat/rapp2008_1.pdf

Riksantikvarieämbete (2008b), *bilaga 2. den europeiska Landskapskonventionen*. ÖVERSÄTTNING 2002-04-29 (EA, 3-0429landskapskonv sv off version) European Treaty Series - Nr. 176. passim. [online] (2009-02-22) Tillgänglig: http://www.raa.se/publicerat/rapp2008_1.pdf

Rui Brites de Sousa, [online] (2009-02-24) Tillgänglig: <http://www.hitta.se>

11.3 Figur och bildförteckning

Figur 1: Skifteskarta från år 1832-33 över Wessmantorp
(Digitaliserad av Jessica Israelsson, 2009-01-220)

Figur 2. Karta över Wessmantorps placering i Skåne
(© Lantmäteriverket Gävle 2009. Medgivande I 2008/1959)

Figur 4. Bild på den så kallade ”stocken” som går över ån mellan Wessmantorp och Riseberga.
(Foto: Fredrik Dahl, 2009-02-08)

Figur 5. Karta med torpen markerade i nummerordning från 1-6 av Jessica Israelsson
(© Lantmäteriverket Gävle 2009. Medgivande I 2008/1959)

Figur 6. Bild på den före detta fanjunkarbostaden som den ser ut i dag
(Foto: Jessica Israelsson 2009-03-11)

Figur 7. Skånegården som den ser ut idag
(Foto: Jessica Israelsson, 2009-03-11)

Figur 8. Den nya vägen bakom stallet vid Skånegården.
(Foto: Jessica Israelsson, 2009-03-11)

Figur 9. Skånegården sedd från vägen.
(Foto: Jessica Israelsson, 2009-03-11)

Figur 10. Hästar från Skånegården .
(Foto: Jessica Israelsson, 2009-03-11)

Figur 11. karta över Skånegården med infärgning från 1832-33 års skifteskarta
(© Lantmäteriverket Gävle 2009. Medgivande I 2008/1959)

Figur 12. Karta över skånegården från 1927.
(© Lantmäteriverket Gävle 2009. Medgivande I 2008/1959)

Figur 13. Karta över Skånegården med markanvändningen idag
(© Lantmäteriverket Gävle 2009. Medgivande I 2008/1959)

Figur 14. Vägen som leder fram till torp 2.
(Foto: Jessica Israelsson, 2009-03-11)

Figur 15. Gräset som växer fritt på åkern.

(Foto: Jessica Israelsson, 2009-03-11)

Figur 16. Mossor och lavar som fått växa ostört.

(Foto: Jessica Israelsson 2009-03-11)

Figur 17. Det gamla stengärdet.

(Foto: Jessica Israelsson 2009-03-11)

Figur 18. Rester efter en gammal En.

(Foto: Jessica Israelsson, 2009-03-11)

Figur 19. Rester efter den forna boplatsen.

(Foto: Jessica Israelsson 2009-03-11)

Figur 20. Karta över boningsytan till torp 2 från 1927.

(© Lantmäteriverket Gävle 2009. Medgivande I 2008/1959)

Figur 21. Karta över boningsytan till det forna torp 2 så som det ser ut på platsen idag.

(© Lantmäteriverket Gävle 2009. Medgivande I 2008/1959)

Figur 22. Korsning där torp 3 varit placerad.

(Foto, Jessica Israelsson, 2009-03-11)

Figur 23. Vy sedd från torp 2 mot torp 3.

(Foto: Jessica Israelsson, 2009-03-11)

Figur 24. Våtmark i anslutning till det tredje torpets boningsplats.

(Foto: Jessica Israelsson, 2009-03-11)

Figur 25. Karta över boningsytan till torp 3 från 1927.

(© Lantmäteriverket Gävle 2009. Medgivande I 2008/1959)

Figur 26. Karta över boningsytan till det forna torp 3 så som det ser ut på platsen idag

(© Lantmäteriverket Gävle 2009. Medgivande I 2008/1959)

Figur 27. Husgrunden till torp nr 4.

(Foto: Fredrik Dahl 2009-02-08)

Figur 28. Viltåker med granplantering i bakgrunden

(Foto: Fredrik Dahl 2009-02-08)

Figur 29. Granplantering som en tydlig gräns några meter ifrån den gamla torpgrunden

(Foto: Jessica Israelsson 2009-03-11)

Figur 30. Korsningen vid torp nummer 4.

(Foto: Jessica Israelsson 2009-03-11)

Figur 31. Väg från torp nr 4 som leder till torp nr 5.

(Foto: Jessica Israelsson 2009-03-11)

Figur 32. Karta över boningsytan till torp 4 från 1927.

(© Lantmäteriverket Gävle 2009. Medgivande I 2008/1959)

Figur 33. Karta över boningsytan till det forna torp 4 så som det ser ut på platsen idag .

(© Lantmäteriverket Gävle 2009. Medgivande I 2008/1959)

Figur 34. Bild på rester kvar efter den bostad som en gång legat vid torp nummer 5.

(Foto: Jessica Israelsson, 2009-03-11)

Figur 35. Vy över de forna betes- och odlingsmarkerna mot platsen där torp fyra ligger.
(Foto: Jessica Israelsson 2009-03-11)

Figur 36. Sten som har samlats ihop på markerna för att göra odling möjlig.
(Foto: Fredrik Dahl 2009-02-08)

Figur 37. Bild över område vid torp nummer 5.
(Foto: Jessica Israelsson 2009-03-11)

Figur 38. vattendrag vid tomtgräns till torp nummer 5.
(Foto: Jessica Israelsson 2009-03-11)

Figur 39. Karta över boningsytan till torp 5 från 1927.
(© Lantmäteriverket Gävle 2009. Medgivande I 2008/1959)

Figur 40. Karta över boningsytan till det forna torp 5 , så som det ser ut på platsen idag.
(© Lantmäteriverket Gävle 2009. Medgivande I 2008/1959)

Figur41. Bild över område där torp nummer 6 har legat.
(Foto: Jessica Israelsson 2009-03-11)

Figur 42. Stigen som leder förbi boplaten vid torp nummer 6.
(Foto: Jessica Israelsson 2009-03-11)

Figur 43. Karta över boningsytan till torp 6 från 1927.
(© Lantmäteriverket Gävle 2009. Medgivande I 2008/1959)

Figur 44. Karta över boningsytan till det forna torp 6 så som det ser ut på platsen idag
(© Lantmäteriverket Gävle 2009. Medgivande I 2008/1959)

Figur 45 . Sammanslagning av kommunala analyser.
Sammansatt av Jessica Israelsson

Figur 46. Diagram över sysselsättning inom olika grenar.

Omslagsfoto: Rönne Å. (Foto: Jessica Israelsson 2009-02-08)

Samtliga bilder publiceras med upphovsmannens godkännande.